

М. Б. Ценко,
кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0001-8781-8443

СУЧАСНІ РИЗИКИ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ МОЛОДІ

Пошук, встановлення й утвердження уявлення про себе, про свою сутність, цінність і значущість є глибокою індивідуальною духовно-інтелектуальною діяльністю. Людина завжди існує в умовах недостатнього рівня самосвідомості, недостатньої самореалізації, що зумовлює потребу в пошуку відповіді на питання про те, які представницькі цінності, характеристики можуть бути відправними в пізнанні та презентації себе. Тобто проблема самоідентифікації індивіда – це здобуття й осмислення параметрів індивідуальної людської самостійності та спроможності, усвідомлення змістовних і смислових меж особистісності.

Самоідентифікація не має часових обмежень, конструкцій, які б були постійними, незмінними, а також остаточної впевненості суб'єкта в усталеності, абсолютності результатів ідентифікації. Індивідуальна ідентичність постійно потребує пошуку орієнтирів тотожності, особистого ментального конструювання, перевірки, утвердження, які відбуваються у взаємодії суб'єкта з оточенням. У процесі здобуття власної ідентичності людині потрібні соціальні умови і засоби, які б сприяли визначенню ідеалу та ставали інструментом певної роботи над собою.

У контексті сучасної культури питання щодо самоідентифікації молодого людини постає досить гостро. Це пов'язано з різними передумовами, розгляд яких допомагає з'ясувати проблеми, що постають перед індивідами в процесі пошуку відправних орієнтирів у самоідентифікації.

Ідентифікація себе можлива в певному інформаційному просторі, в якому присутні значущі для суб'єкта особи, авторитетні думки, шановані люди, важливі події тощо. Такий простір зазвичай створювало референтне оточення з його домінантним впливом, та безпосереднє спілкування, через яке виявлялися вагомі для людини «маяки» ідентичності. Радикальні реконструкції суспільства, що торкнулися соціальних, економічних, політичних процесів, швидкий розвиток інформаційних технологій «успішно» зруйнували сталі колективні відносини і форми спілкування, змінили стан суспільної та індивідуальної свідомості, і поставили суспільство перед новими проблемами.

Традиційно, головними джерелами самоідентифікації виступали основні людські моральні відносини, у контексті яких людина виокремлювала індивідуальні ідентифікації, схвалювані референтним оточенням та особисто усвідомлені як пріоритетні. Сьогодні стосунки, побудовані на глибинних моральних почуттях, втратили свої позиції. Родинні стосунки рідко залишаються ґрунтовними та авторитетними для молодих людей. Знецінилися дружні, любовні стосунки, які позбавилися своїх ідеальних конструктів.

Суспільство втратило цілісність, диференціювалося. Відбулося його суттєве роздрібнення на множинні соціальні утворення, верстви, групи, що відмінні своїми цілями, спрямованістю діяльності, а також системою цінностей і моральними пріоритетами. Людина реалізується в багатьох соціальних групах, сферах одночасно, отже, вона вимушено існує в множинних реальностях, у різних інформаційних контентах і логіках. Кожна група обмежує самототожність особистості, спонукаючи її лавірувати, пристосовуватися, втрачаючи при цьому індивідуальні досягнення ідентифікації.

Сучасні молоді люди вже існують поза колективними моральними відносинами, вони адаптуються не у відносинах, а в контактах. Життєвий простір сучасної молоді людини – це віртуальний інформаційний простір, у якому вона «харчується», часто споживаючи дезінформацію, вчиться, працює, спілкується, відпочиває, віддає «продукти життєдіяльності» (фейки, спами, інше інформаційне сміття).

Інформаційні технології, з одного боку, розширили можливості людства, задовольняючи різноманітні інформаційні запити, полегшили взаємодію користувачів, надали їм можливість одночасно бути в багатьох режимах, виконувати декілька завдань тощо. Разом із тим віртуальна реальність створила нові надзвичайні явища, що складно піддаються осягненню.

Сучасна молодь самоідентифікується в інформаційному віртуальному просторі. Покладаючись на нові технології, сучасна людина позбавляється елементарних людських умінь і навичок (рахувати, писати, знати, орієнту-

ватися), які на теперішньому етапі «неактуальні». Так само неважливими стають моральні ідентифікації, гендерні, сімейні тощо.

Життя в соціальних мережах висуває свої орієнтири щодо вміння «стати собою». Традиційні, перевірені часом соціальні норми, духовні ідеали, цінності трансформувались у кліше і патерни поведінки, недостойні наслідування. Натомість, культивується думка, що потрібно «сепаруватися, стати окремим», потрібно бути унікальним, незважаючи на суперечності, але відповідно до зразків, як треба зробити, щоб бути красивим, популярним, успішним тощо. Внаслідок – стають однаковими, типовими, сумнівно успішними.

Самоідентифікація молоді людини стає все більшою проблемою з розвитком нашої цивілізації. З кожним десятиліттям з появою нових технологій у сфері комунікації з'являються все нові способи впливу на людську свідомість, засоби маніпуляції. Так, наприклад, швидко вдосконалюється дія принципу «вікна Овертона» – технології впливу на людський розум. Методика, розроблена наприкінці ХХ ст. американським вченим і психологом Д. Овертоном, у сучасних умовах завдяки технічним новаціям отримала більше можливостей для реалізації. Сутність теорії полягає в переформуванні людського сприйняття огидного, неприйняттого, ганебного, як нормального, навіть пристойного. Принцип «вікна Овертона» – це не спосіб переконання в здійсненні певних вчинків. Це – складний механізм переконання людини в прийнятті свідомого, на її думку, рішення. Першочерговим завданням тих, хто використовує цю технологію, є поступове знищення моральних принципів людини, проте більшість навіть не припускають, що ними маніпулюють.

Об'єктами впливу можуть бути будь-які верстви суспільства, проте кожна соціальна група окремо оцінюється, аналізується. Для неї підбирається окремий підхід і шлях втілення ідей. Прикладами дієвості цієї технології є еволюція ставлення суспільства до гомосексуалізму, дитячої евтаназії, жіночих пріоритетів, харчування продуктами швидкого приготування, розрізнення людей за статтю, ситуація з коронавірусом та безліч подібних прикладів, що суперечать природності перебігу життя. Технологія масового навіювання особливо ефективна щодо молоді.

Згідно з теорією поколінь, сучасна молодь – це покоління, по-перше, міленіалів, розпещуваних дітей, тобто тих, кого забезпечували усім бажаним, а, по-друге, дітей – «мігрантів», тобто таких, для кого прихильність до матеріальних і духовних речей не є цінністю. Безумовно, кожне має свої переваги, та разом із тим і слабкі місця, якими влучно користуються «духовні маркетологи» через інформаційні технології.

Ключові характеристики, якими визначається сьогодні масова свідомість, за висловом О. Г. Асмолова в інтерв'ю журналу «Інвест – Форсайт», – це

дефіцит довіри, дефіцит розуміння і дефіцит сенсу. Недовіра уряду та один одному, нерозуміння дій інституцій і оточення, страх втрати сенсу життя – все це ознаки хворобливості психологічного й ментального здоров'я людей.

У пошуку ідентичності людина орієнтується на інших. Сучасна молода людина у власний спосіб прагне самоідентифікуватися, проте ризикує розчинитися у домаганнях маніпуляторів свідомістю та у власних претензіях на «красиве життя».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 14 травня 2021 р.)

Харків
«Право»
2021

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська

Організаційний комітет конференції:

Гетьман А. П. – академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України;

Пивоваров В. М. – кандидат філологічних наук, доцент, виконавчий завідувач кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Уманець О. В. – кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Стасевська О. А. – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Прудникова О. В. – докторка філософських наук, доцентка, професорка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Лисенко О. А. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Пасмор Н. П. – кандидатка педагогічних наук, директорка Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Разумовська О. В. – старша лаборантка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Д85 **Духовна** культура України перед викликами часу : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 трав. 2021 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська] ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. культурології. – Харків : Право, 2021. – 280 с.
ISBN 978-966-998-232-2

У тезах доповідей учасників, розміщених у збірці, висвітлено актуальні проблеми духовного буття України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги, учасники конференції!

Нинішня конференція присвячена актуальним питанням розвитку духовної культури України в умовах інтенсивних змін суспільства, у період становлення нової епохи в історії людства – постіндустріальної, інформаційної.

У ХХІ столітті людство увійшло не лише з науково-технологічним потужним потенціалом і великими амбіціями, але й з низкою глобальних проблем, ламанням традиційних настанов, верифікацією багатьох світоглядних та гуманістичних ідей, масштабними міграційними зрушеннями, міжнаціональною напругою, переосінкою культурних цінностей, поширенням прагматичного світогляду та зневірою в майбутнє. Загрозливих масштабів набуває процес деформації гуманістичних засад людської особистості зокрема та суспільства в цілому.

На початку нового тисячоліття стикаємося з багатьма нерозв'язаними глобальними проблемами людства: екологічна криза, техногенна та військова загрози, питання фізичного та духовного здоров'я ЛЮДИНИ. «Високі технології» відкривають людству незнані до сьогодні можливості: «безмежно» розширюють світ людини, знищують просторово-часові кордони, уможливають доступ до будь-якої інформації, але водночас роблять людину своїм «рабом», надають їй вподобанням форму залежності.

Виявляється парадоксальна ситуація: технологічний прогрес, сприяючи поліпшенню умов життєдіяльності, не стимулює духовний розвиток особистості, а, навпаки, пробуджує найбільш архаїчні та примітивні інстинкти й потреби людини, перетворюючи її в незрілу істоту в моральному сенсі.

Технократичний підхід до вирішення цих питань демонструє малоефективність, а вчені-теоретики і практики все частіше говорять про кризу сучасної цивілізації та покладають надії на гуманітарний підхід і творчі можливості культури. Для виходу з кризи потрібно визначити пріоритетним розвиток культури, освіти та виховання. Тому на сьогодні на перший план

Журавльова Т. В.	
Модус етнічності в українській екранній культурі	47
Зимогляд Н. Ю.	
Трансформації художньої комунікації в контексті академічного музичного мистецтва сучасності.....	49
Лисенко О. А.	
Особливості аналітичного способу творення сучасних юридичних термінів	53
Литвиненко А. І.	
Проблема національної пам'яті та духовні культурні цінності у викликах сучасності.....	56
Макарець Ю. С.	
Національна мова й національна ідея в Україні.....	58
Малімон В. І.	
Особливості культурної ідентичності особистості в умовах глобалізації.....	61
Меліхова Ю. А., Гізімчук О. О.	
Пролегомени до філософії речі Ольги Бурової.....	64
Мироненко А. М.	
Явище театру в Глухові в XVIII–XXI століттях.....	67
Монич О. І.	
Храмовий ансамбль Мукачівського монастиря як феномен архітектурної та культурологічної пам'яті Закарпаття.....	70
Савченко Г. С.	
Особливості оркестрового мислення А. Брукнера.....	73
Сердюк О. В.	
Ріхард Вагнер і музична культура Харкова: до 25-річчя створення Вагнерівського товариства в Харкові.....	75
Сідак Л. М.	
Криза ідентичності як криза саморозвитку особистості: постмодерністські трансформації.....	78
Слюсаренко Т. О.	
Поезія Лесі Українки і бандурна творчість в умовах сучасної інформаційної культури (до 150-річчя від дня народження видатної української поетеси).....	82
Стасевська О. А.	
Академічна культура українського університету	85

Трегубов Д. Г., Трегубова Ф. Д.	
Зв'язок хореографічного і вербального начал у народних традиційних ритуалах (на прикладі хороводу «Подоланочка»)	89
Уманець О. В.	
Мистецтво в культурному просторі постсучасності: зміни та проблеми	92
Ценко М. Б.	
Сучасні ризики самоідентифікації молоді	95
Цівагий В. Г.	
Республіка Болгарія – Україна (1991–2021 рр.): діаспоральна політика та інституціональна історія культурної дипломатії (європейські та національні духовні цінності)	98
Шумейко О. А.	
Комічне та його мовна реалізація в сучасній українській поезії.....	101
Щукіна Ю. П.	
«Моя чарівна леді» Одеського театру музичної комедії (1963) як перший бродвейський мюзикл у СРСР	104

Трибуна Молодого Науковця

А Гудаму	
Проблеми академічного вокалу в культурному просторі сучасності	108
Біленька А. М.	
Культурна спадщина театру корифеїв у контексті сценічного слова.....	111
Богатирьов В. О.	
Принципи оркестрового стилю С. Турнесєва.....	114
Ван Цзяцин	
Хорова музика а сапелла в контексті культури Китаю	116
Галич Н. В.	
Звуковий дизайн аудіовізуальної інсталяції.....	119
Гудима І. О.	
Проблема фемінності в просторі релігійної культури.....	120
Заверуха А. М.	
Особливості жанрового рішення Концерту для фортепіано з оркестром №3 С. Пальмгрена	122

Сичова Д. О.	
Вплив процесу глобалізації на сучасну українську культуру	242
Скоробагатько Д. В.	
Традиції та новації в культурі інформаційного суспільства.....	244
Соляр А. О.	
Постаць композитора Миколи Ластовецького в музичному просторі сучасності.....	246
Степанець Є. Д.	
Роль системи освіти у формуванні особистості.....	247
Степний Г. В.	
Місія Василя Стуса в українській культурі	249
Стеф'юк М. Є.	
Тарас Шевченко – гордість і символ українського народу.....	251
Тихоненко А. В.	
Ренесанс в українській культурі: наслідок процесу взаємодії вітчизняної та європейської культур чи самобутній національний феномен?	253
Уварова М. В.	
Проблема буття української мови в сучасному суспільстві.....	255
Фадєєва Д. С.	
Чи замінить штучний інтелект людину як творця в мистецтві?.....	257
Халіна О. Ю.	
Досвід урбанізму в романтичному мистецтві	258
Хлопко К. О.	
Проблеми плагіату в сучасній культурі.....	260
Хотенець А. П.	
Проблеми буття нації в романі Л. Костенко «Записки українського самашедшого».....	261
Чаус Ю. В.	
Сучасна культура України в контексті культурної політики Європейського Союзу	263
Шевченко А. О.	
Проблеми освіти в сучасному світі	265
Шмиголь С. С.	
Мовні проблеми юридичної термінології.....	266
Юркіна О. О.	
Інновації в мистецтві	268

Наукове видання

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 14 травня 2021 р.)

Відповідальність за зміст тез несуть автори

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку 14.05.2021.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 15,65. Ум. друк. арк. 16,28. Тираж 150 прим.
Вид. № 2789.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80а, Харків, Україна, 61002
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»
Тел. (057) 717-28-80